

DOI

УДК 342.553(477)

Є. О. Бутирін,

кандидат юридичних наук, доцент

(м. Одеса, Україна)

e-mail: Butyrinevgenij83@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0003-3915-4026>

РЕФОРМА СИСТЕМИ ОРГАНІВ МІСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ НА ТЕРИТОРІЇ ГАЛИЧИНИ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТОЛІТТЯ

У статті здійснено історико-правовий аналіз реформи міського самоврядування на території Галичини в другій половині ХІХ століття. Зроблені висновки, що в заможних громадах таких крупних міст, як: Дрогобич, Коломия, Краків, Львів, Станіслав, Стрий, Тернопіль – можливостей для реалізації власних потенцій було більше, утім і маленькі міста та містечка, отримавши право на залишення у своєму розпорядженні частини прибутків і податків та дбайливого їх використання для власних потреб, отримали відчутний ефект. Навіть попри те що система гмінного самоврядування мала свої недоліки, громади ставали заможнішими, їх можливості зростали, а громадська діяльність в органах місцевого самоврядування виявлялася корисною школою суспільного життя.

Ключові слова: міське самоврядування, гміна, міська громада, міська рада, міський голова, міська управа, бургомістр.

Постановка проблеми. Сучасні процеси розбудови демократичної правової держави в Україні в умовах європейської інтеграції, наближення політико-правових систем базуються на загальновизнаних демократичних цінностях, які формувалися тисячоліттями, урахуванні сучасних інтересів держав, потреб територіальних громад. У цьому контексті місцеве

самоврядування, як один з демократичних інститутів, постає як система організації публічної влади на місцях, якісно новий феномен, незважаючи на давні історичні традиції. У багатьох державах Європи відбувались, а в Україні на сьогодні активізуються, реформи на принципах децентралізації публічної влади, субсидіарності в наданні публічних послуг тощо.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вітчизняна наука накопичила чималий доробок наукових досліджень у цій сфері. Зокрема, обстоювали ідеї місцевого самоврядування М. Грушевський, М. Драгоманов, В. Липинський, І. Франко, М. Туган-Барановський, О. Романович-Славатинський, М. Палієнко, Ю. Панейко, В. Целевич, М. Стахів та ін. Ще більше дослідників можна виокремити на сучасному етапі; вони активно долучаються до наукових дискусій стосовно різноманітних аспектів теорії, історії, вивчення зарубіжної практики й міжнародних стандартів місцевого самоврядування, зокрема: І. Бойко, Б. Тищика, М. Никифорака, О. Сухого, І. Настасяк, Н. Панича, Х. Моряк-Протопопової та ін. Незважаючи на це, залишається ряд невизначених чи проблемних питань, що потребують належної уваги в межах цієї статті.

Формулювання цілей. *Метою* статті є історико-правовий аналіз реформування системи міського самоврядування на території Галичини в другій половині XIX століття.

Виклад основного матеріалу. Фактично вся територія Королівства Галіції і Лодомерії опинилася під зверхністю Австрійської монархії лише після Віденського конгресу 1815 р., який став, так би мовити, четвертим переділом Речі Посполитої. Узявши під свій суверенітет ціле королівство та герцогство, Габсбурги не забарилися зі змінами форм державного та місцевого управління, які дісталися від попередників. Саме в другу половину XVIII ст., коли відбулися приєднання українських земель, в Австрійській імперії набирають обертів реформи «освіченого абсолютизму». В основу цієї політики було покладено погляди філософів на державу, як на форму суспільного договору, укладеного між державною владою та населенням.

Виходячи з цього дороговказу, реформи цісарів імперії були спрямовані насамперед на централізацію державного управління, яка дозволяла спростити й уніфікувати цю систему та зробити її ефективною. Показовим у проведенні зазначених реформ в імперії було те, що Йосиф II сприймав тепер уже свій коронний край – Галичину – як своєрідний експериментальний полігон для випробування засобів перебудови суспільства. Тому Габсбурги щодо приєднаних земель (а це були саме землі з власною системою місцевого управління, а не держава в цілому) ставили собі за мету: по-перше, ліквідувати стару систему управління, де при владі була польська шляхта, замінивши її новою генерацією австрійських чиновників, вірних короні та запровадити дію загального австрійського права; а по-друге, покращити соціально-економічне становище галицького населення.

Револьюційна активність міської громади Львова та її непохитне бажання брати участь в управлінні містом призвели до того, що вже у 1848 р. набуває свого затвердження тимчасового положення про реорганізацію міського віділу Львова [1, с. 10-15]. Оновлений віділ власне й переймався розробкою проекту міського статуту, який подали на розгляд наміснику Галичини, а після отримання згоди останнього проект був затверджений 15 жовтня 1850 р. міністром внутрішніх справ [2, с. 303]. Утім набрати чинності цьому проекту так і не судилося, але міський віділ від свого не відступився, і створена ним спеціальна комісія продовжила працювати над проектом статуту. Майже через десять років, у листопаді 1860 р., міський віділ знову розглянув оновлений комісією проект [2, с. 252]. Однак усі ці зусилля носили характер місцевої ініціативи, юридичні підстави, а відтак і сподівання на позитивне вирішення цього питання з'явилися лише із прийняттям загальноімперського закону громадського 1862 р [3], норма якого передбачала право великих міст на влаштування окремого самоврядного устрою. Дискусії, обговорення та правки проекту тривали. Коренем спотикання стало юдейське питання, бо у Львові ця спільнота була не лише численною, а й найзаможнішою. Саме тому польські можновладці наполягли на присутності

в статуті чисельних дискримінаційних положень щодо осіб юдейського віросповідання. Лише у 1866 р. Крайовий сейм проголосував за доопрацьований статут та відправив його на узгодження до Відня. Сподівання на його затвердження зросло ще більше, після того як подібний статут для Кракова було затверджено 1 квітня цього ж року [4]. Проте цісар санкціонував статут «королівського столичного міста» лише 14 жовтня 1870 р., після того як дискримінаційні норми частково було прибрано з документа [5].

Статут встановив автономію міської влади, закріпив її організаційну структуру, функції, компетенції та повноваження, визначив процедуру обрання міської влади. Міська влада у Львові була представлена радою та її магістратом під проводом президента міста.

Міська рада (пол. Rada miejska; нім. Gemeinderat) мала статус найвищого органу влади в місті; вона представляла громаду міста Львова у внутрішніх і зовнішніх відносинах та у всіх її справах, здійснювала в межах своєї компетенції законодавчі функції, а також контролювала міські виконавчі органи, так звані «уряди міські». Чисельність міської ради Львова була найбільшою в краї та, відповідно до § 20 статуту, складала 100 осіб. Окрім статуту, процес обрання до ради було унормовано спеціальною виборчою ординацією.

Обрання радних відбувалося безпосередньо, за безкуріальною системою, тобто в одному виборчому колі без поділу на курії за податковим цензом, що позбавляло юдеїв привілеїв як найзаможнішої верстви міста. Утім загальний майновий ценз був наявний. Виборцем міг бути лише член громади або почесний громадянин, а також особа, поселена в гміні та зарахована до неї, у разі якщо вона володіла майном на її території, щонайменше рік прожила тут та сплатила прямих податків не менше ніж 12 гульденів [6]. Щодо жінок, то вони могли брати участь у виборах лише за посередництвом чоловіків або довірених осіб [6]. Окрім того, право голосу надавалось державним, крайовим та становим інституціям, установи та громадські фонди яких знаходилися в місті Львові, а з нерухомості або прибутків щонайменше за рік ними

сплачувалося прямих податків у розмірі 250 флоринів [7]. Також право на участь у виборах надавалось промисловцям, громадам та товариствам, якщо головні офіси цих інституцій були розташовані у Львові, та в цьому ж місті відбувалась сплата прямих податків у розмірі щонайменше 50 гульденів на рік [8].

Позбавлялись виборчого права особи, що перебували на військовій службі; домашня прислуга й ті, хто знаходився на поденному або потижневому заробітку; та ті, хто по бідності отримував допомогу з благодійних фондів [9, § 2].

За своєю структурною будовою рада складалась з п'яти секцій, які спеціалізувалися на різних сферах життя гміни. Вони переймалися питаннями, що потребували постійного розгляду та уваги, а також тими, які для свого вирішення вимагали фахової експертної оцінки. Опрацюванню підлягали ті пропозиції, що поставали в раді або надходили від магістрату [10, с. 25, 26]. Після обрання складу ради відбувався обов'язковий розподіл радних за секціями. За фактом, секція була основним місцем роботи радного, саме тут обговорювались та й приймалися рішення. Для вирішення тих чи інших конкретних питань рада формувала тимчасові, а в разі необхідності – постійні комісії. Тому їх кількість не була усталеною, усе залежало від наявності нагальних питань, що потребували певного вирішення. До складу комісій секції делегували своїх членів; також до їхньої роботи могли залучатися сторонні експерти з правом дорадчого голосу [10, с. 35-36].

Основною формою роботи міської ради були її загальні засідання, які скликалися в разі потреби. Щодо кворуму, то для початку засідання достатньо було зібрати 40 радних [5, § 44, § 45]. Саме на засіданнях і відбувалось прийняття рішень, які попередньо були опрацьовані в секціях, комітетах та департаментах магістрату. Певну частину питань рада може передати для вирішення в секції, які й приймали рішення самостійно. Засідання ради носили публічний характер, і лише в разі нагальної потреби рада могла ухвалити рішення щодо закритого засідання, за винятком тих питань, які мали

відношення до бюджету та звіту. Головував на засіданні президент, а в разі його відсутності – заступник. Рішення приймалося простою більшістю голосів присутніх, причому головуючий участі в голосуванні не брав. У разі рівного розподілу голосів рішення вважалося не прийнятим. Робочою мовою ради було визначено польську [5, § 47, § 49].

Львівська міська рада зі свого складу обирала президента (пол. Prezydent miasta; нім. Präsident der Stadt), його заступника – віцепрезидента та до 20 міських делегатів. Очільники, як і рада, обиралися на три роки, а делегати перебували на посаді один рік [9, § 27]. Не можна було обирати президентом особу духовного сану будь-якого віросповідання [5, § 26, § 27]. Після обрання президента його кандидатура підлягала затвердженню імператором, і, в разі позитивного рішення цісаря, новообраний очільник міста у присутності всіх радних складав урочисту присягу перед намісником краю на вірність імператорові, дотримання законів і сумлінне виконання своїх обов'язків.

Президент та його заступник виконували свої обов'язки на постійній основі, а відтак, на відміну від радних, отримували за це платню та компенсації, розмір яких визначала міська рада. Тим же очільникам громади, які перебували на посаді більше 15 років, статут передбачав пенсійне утримання. Ще одна вимога, яка висувалась до президента та його заступників, це постійне проживання у Львові [5, § 52, § 53].

Управління та виконання по всіх справах міської громади здійснювалось через президента, який очолював магістрат та міські гмінні установи, керував ними та здійснював відповідний контроль. Саме міський голова репрезентував міську громаду у всіх її зовнішніх стосунках. При неможливості президента виконувати свої обов'язки їх виконання брав на себе віцепрезидент. Також останній розділяв із президентом справу управління магістратом та міськими гмінними установами, відповідно до розподілення обов'язків, встановлених міським головою, про що поінформовувалася рада [5, § 62].

У підпорядкуванні міського голови знаходилися всі службовці та служителі гміни, відносно яких він мав право дисциплінарної влади. Користуючись цією владою, президент міг тимчасово усувати винуватця з посади, утримувати частину належної йому платні. Утім, про застосування дисциплінарних заходів обов'язково інформувалася рада, яка остаточно й розв'язувала конфлікт.

Міський голова, як і його заступник, був відповідальним за свої дії та дії своїх підлеглих в справах міської громади перед міською радою, а щодо справ, які були доручені йому державним урядом, то, відповідно, перед ним в особі Намісника краю [11].

Виконавчу владу в місті обіймала міська управа або магістрат (пол./нім. *Magistrar*), який складався з президента, віцепрезидента, міських делегатів (котрі одночасно залишалися радниками міської ради), а також радників магістрату та допоміжних урядовців. Під проводом міського голови або його заступника міський уряд відав справами Львівської міської громади та керував установами та фондами, що знаходилися в її управлінні, а також виконував доручені державним урядом справи. Власне, по справах, доручених громаді державним політичним управлінням, магістрат під проводом його очільника виступав першою інстанцією в межах міста.

Структурно міську управу було поділено на департаменти: спочатку їх було вісім, з часом кількість збільшилася до дванадцяти [12, с. 528-539]. Також у складі магістрату знаходилися: рахункова палата [13]; нагляд за арештами; статистичне бюро; міський ветеринар та інші міські уряди та підрозділи [5, § 72].

Львівська міська рада призначала секретаря магістрату, а також усіх службовців рахункової палати за представленням президента; уся решта службовців громади та інших міських урядів – за представленням магістрату. Секретар та радники міського уряду, очільники будівельної частини та рахункової, як і скарбник, перебували на постійній службі. Важливою умовою призначення на ці посади була відсутність родинних та свійських зав'язків до

четвертого ступеня споріднення. Рада своїм рішенням могла додатково визначити посади, що функціонували як постійні. Усі посадовці магістрату приводилися до присяги на вірність та покірність імператорові, на дотримання законів та сумлінне виконання своїх обов'язків [5, § 73].

Відставлення від служби постійних посадовців та службовців Львівської міської громади здійснювалося постановою міської ради. Підстави такого звільнення були такими ж самими, як і підстави звільнення урядових чиновників. Рішення ради щодо звільнення могло бути оскарженим до Крайового віділу [5, § 102].

Відповідно до статуту, діяльність громади міста Львова підлягала подвійному контролю з боку Крайового віділу щодо справ власного обсягу діяльності та з боку Намісництва щодо справ, доручених гміні державою [5, § 106, § 111, § 112]. У разі доцільності Крайовий віділ міг спрямувати спірні ухвали ради на розгляд Крайового сейму. Також Крайовий віділ був наділений повноваженнями накладати штраф у розмірі до 200 гульденів на міського голову та його заступника, а в разі грубого порушення або продовження нехтування щодо виконання своїх обов'язків – навіть усунути з посади після погодження цього питання з намісником. Щодо справ, доручених гміні державою, то Намісництво, як контролюючий орган, також мав право накладати штраф на міського голову та його заступника, але вже в розмірі до 20 гульденів. Утім, якщо після зроблених зауважень посадовець відповідним чином не реагував на них або якщо були підстави вважати, що цей очільник громади не міг виконувати доручені державою справи, то в цьому випадку його можна було усунути від виконання обов'язків із призначенням іншої особи з членів міської громади для виконання цих доручень. Насамкінець Намісник мав право розпустити міську раду Львова [2]. У цьому випадку президент та його заступник залишалися виконувати свої обов'язки до проведення нових виборів та їхнього переобрання.

Отже, відповідно до загальноімперського закону від 3 березня 1862 р., самоврядний устрій таких міст, як: Краків та Львів – визначався спеціальними

законами (нім. Statutargemeinden) [14], які надавали їм певні привілеї, а самі вони підлягали безпосередньо крайовій владі, оминаючи повітову ланку [15]. Владні інституції цих міст були наділені повноваженнями повітового рівня, а також мали більший обсяг наданих їм прав. Саме тому внутрішньому устрою цих міських установ була притаманна більша складність, яка відрізняла їх від міст, що унормовувалися законами 1889 та 1896 рр.

Також міські самоврядні інституції стали своєрідним майданчиком задля українсько-польського протистояння в краї, особливо в Східній Галичині. Показовим у цьому сенсі був Львів, де русинів не лише не допускали до адміністративних посад, а й всіляко намагались усунути з представницьких органів міської влади. І якщо спочатку зі 100 радних Львівської міської ради кілька місць все ж таки обіймали українці, то вже на початку ХХ ст. українські представники львівської громади були позбавлені репрезентації в раді [16]. Такий стан був обумовлений як об'єктивними чинниками, а саме нечисленністю русинського населення Львова, а також суб'єктивними, власне зусиллями польських націонал-демократів, які не сприймали Львів мультинаціональним містом, а відтак допущення русинів до владних інституцій в умовах міжнаціонального протистояння можна було вважати зрадою польських інтересів [17].

Як показано вище, закон громадський 1866 р. розраховувався на невелику за своїм розміром сільську гміну і був не здатний врегулювати значно складні суспільні відносини міського господарства та побуту. Це наочно було продемонстровано під час розробки та прийняття спеціальних законів – статутів королівського столичного міста Львова та Кракова. Тому існуючу прогалину в законодавстві усували поступово крайовим законом від 13 березня 1889 р. [18], який упорядкував громадське управління в 30 найбільших містах Галичини (зокрема у Східній Галичині 19 галицьких поселень було визнано великими містами). Збігаючись із переважною більшістю норм закону громадського 1866 р., закон 1889 р. надавав перевагу детальній регламентації положень, що визначали устрій та діяльність міських

установ. Самоврядування решти міст та містечок, а також великих неміських гмін було визначено законом від 3 липня 1896 р. [19, с. 93-94], який надав міський статус ще 138 громадам Галичини, із яких 83 були східногалицькими поселеннями [20].

За своїм змістом закони 13 березня 1889 р. та 3 липня 1896 р. були доповненнями до закону громадського 1866 р. щодо особливостей міського самоврядування. Власне, що стосується виборчого права для міст, то воно врегульовувалося законом громадським від 12 серпня 1866 р., а точніше, його виборчою ординацією, та майже не містило жодних особливостей. Закон від 30 січня 1890 р. додав до переліку п. 2 § 1 закону громадського від 12 серпня 1866 р. лише дві категорії громадян, які мали право брати участь у виборах поза податковим цензом: техніків, що закінчили одну з австрійських вищих технічних шкіл, а також кандидатів на посаду нотаріуса, які відповідають встановленим вимогам для цієї посади [17, § 10, § 12].

Міська рада складалась як із обраних членів, так і з тих, хто мав це право за своїм громадським статусом. Кількість членів ради, яких обирали на 6 років, у великих містах за законом 13 березня 1889 р. дорівнювала 36 та 18 їхніх заступників [21], щодо решти міст, то чисельність коливалася від 18 до 36, у залежності від категорії міста. Обрані члени ради та їхні заступники були зобов'язані до присутності на засіданнях, а в разі триразового пропуску без поважних причин могли – позбавлялися права участі в засіданнях тимчасово або до кінця каденції. Щодо осіб, які мали право входити до складу ради без обрання, а за своїм статусом, то це ті члени громади, які сплачували не менше однієї шостої від загальної суми податкового навантаження громади [17, § 14].

Міська управа визначалась як дорадчий та виконавчий орган при бургомістрові. Вона складалась із міського голови, його заступника та трьох членів. У разі потреби рада своїм рішенням могла збільшити кількість членів управи до п'яти осіб [17, § 23, § 59]. До компетенції цього виконавчого органу відносилось: управління міським майном; здійснення контролю над міськими підприємствами; винесення відповідних постанов; проведення фінансової

звітності; поліцейний нагляд; призначення громадських робіт та їх прийняття; звітування перед міською радою [17, § 48, § 51, § 64].

Бургомістрові належала розпорядча та виконавча влада в громаді. Він головував у міській раді та громадській зверхності, виконував їх постанови та розпорядження, здійснював міські поліцейні обов'язки. Саме на нього було покладено право призначати всіх міських службовців, які й були підзвітні йому безпосередньо [22]. І власне міському голові держава доручала виконання своїх справ. Якщо рішення міської управи не відповідало чинному законодавству або порушувало інтереси міста, бургомістр мав право призупинити виконання рішення з передачею його на розгляд міської ради. Також міський голова мав право накладати вето на рішення міської ради, які йшли всупереч інтересам містян. У цих випадках спір вирішував повітовий виділ, а при подальшому оскарженні – крайовий.

Усі справи, що належали до компетенції міської громади, відповідно до загальних вимог австрійського законодавства [17, § 31 с. 203-222], поділялись на дві категорії, а саме: на справи, які підлягали самостійному веденню гміни, та на справи, що особливо доручені гміні відповідно до спеціальних законоположень. Отож до першої категорії справ було віднесено все те, що стосувалось інтересів безпосередньо кожної конкретної гміни і що могло бути виконано на її території та тими ж засобами. Перелік цих компетенцій було встановлено імперським законом 3 березня 1862 р., і він відтворювався у відповідних крайових законах 1866, 1889, 1896 рр. Переважна більшість цього переліку стосується господарських (у самому широкому розумінні цього терміна) справ громадських, утім в окремих питаннях громаді надавались повноваження державної влади, як у справах місцевої поліції. Так, відповідно до загальноімперського закону 1862 р та крайового закону громадського 1866 р., а також закону 1889 р., міська рада була уповноважена приймати поліцейні постанови, що поширювали свою дію лише на територію громади, бо місцева поліція не належала до державної компетенції. Також на місцеву

владу покладалося повне фінансове утримання установ місцевої поліції й відповідальність за сумлінне виконання цього обов'язку [19, с. 126].

Реалізація статусу автономії громад у Галичині мала свій прояв насамперед у формуванні системи органів місцевого самоврядування, а поряд з сприятливою торгівельною кон'юнктурою це дало потужний поштовх для економічного розвитку краю. Звичайно, у заможних громад таких крупних міст, як: Дрогобич, Коломия, Краків, Львів, Станіслав, Стрий, Тернопіль – можливостей для реалізації власних потенцій було більше, утім і маленькі міста та містечка, отримавши право на залишення у своєму розпорядженні частини прибутків і податків та дбайливого їх використання для власних потреб, отримали відчутний ефект. Навіть попри те що система гмінного самоврядування мала свої недоліки, громади ставали заможнішими, їх можливості зростали, а громадська діяльність в органах місцевого самоврядування виявилася корисною школою суспільного життя. Як зазначає О. Мазурок, якщо ще наприкінці ХІХ ст. від'ємне сальдо було властиве багатьом міським гмінам Східної Галичини, то поступово ця ситуація змінювалася на краще. До прикладу, господарство 19 великих міст Східної Галичини в 1906 р. демонструвала від'ємне сальдо (хоч і мінімальне) в 6 містах, а в 1910 р. таких міст уже не було. Щоправда, за цей період в Сокалі та Дрогобичі бюджет скоротився приблизно на 50 %, у Жовкві, Коломиї, Тереховлі та Яворові він майже не змінився; у решті ж міст бюджет збільшився від 20 %, у Снятині – до 170-194%, так само і в Бучачі, Стрию, Самборі й Сяноку [23].

Варто зазначити й те, що українські позиції в провінційному самоврядуванні, порівняно зі Львовом, були відчутно кращими. На зламі століть у Східній Галичині русинське представництво мало більшість у 4 міських радах, чисельна репрезентація спостерігалася в 6 містах, були представлені меншістю в 21 міських радах та зовсім не мали радних у 3 містах. У 17 східногалицьких містах українці були потужно представлені в громадській зверхності. Посеред очільників міських громад першість

утримували поляки, обіймаючи понад 50 % посад, за русинами було 26 % і за юдеями – 22 % посад.

Висновки. Отже, вирішивши питання модернізації самоврядування сільських гмін, австрійська влада приступила до трансформації міського самоврядування й розбудови нової системи управління містами. Процес відбудови та унормування нової моделі міського самоврядування тривав понад два десятиліття, розпочавшись зі столичних міст краю, Кракова та Львова, та завершившись у 1896 р. прийняттям закону щодо регламентації міського управління галицьких містечок. Крайовий законом 1889 р. упорядкував громадське управління у 30 найбільших містах Галичини, зокрема у Східній Галичині 19 галицьких поселень було визнано великими містами. Закон 1889 р. визначив особливості самоврядування в містах, приділивши увагу детальній регламентації положень, що визначали устрій та діяльність міських установ. Самоврядування решти міст та містечок, а також великих неміських гмін було визначено законом 1896 р., який надав міський статус ще 138 громадам Галичини з яких 83 були східно галицькими поселеннями. Виборче право для міст визначалось виборчою ординацією закону громадського 1866 р. Його головними ознаками були нерівність, непропорційність, безпосередність та таємність. В ординації було використано низку цenzів: віковий, осілості, освітній та майновий. Таким чином створена виборча система позбавляла більшість міського населення обирати владу міста і з десяти мешканців лише один мав право участі у виборах, а бути обраним ще менше.

Використані джерела:

1. Miasto Lwów w okresie samorządu 1870–1895. Lwów: Nakł. Gminy m. Lwowa, 1896. 719 s.

2. Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України, відділ рукописів. Ф. 3. Спр. 37/2. Арк. 252, Арк. 303.

3. Kaiserliches Patent vom 05 März 1862. *Allgemeines Reichs-Gesetz- und Regierungsblatt für das Kaiserthum Österreich* **RGBl**. Jahrgang 1862. № 18. Wien: Aus der faizerlich-föniglichen Boz und Staatsbrucferei, 1862. 826 s. S. 203–222.

4. Statut wolne miasta Krakówa. Nadany ustawą z dnia 1 kwietnia 1866. **D.U.Kr.** Rok. 1866. Cz. III. № 7.

5. Statut krolewskiego stołecznego miasta Lwowa. Nadany ustawą z dnia 14 października 1870. **D.U.Kr.** Rok. 1870. Cz. XXII. № 79; § 26, 27; § 44, 45; § 47–49; § 52, 53; § 62; § 71; § 72; § 73; § 102; § 106, 111, 112.

6. Ordynacja wyborcza dla gminy królewskiego stołecznego miasta Lwowa, stanowiąca część B. ustawy z dnia 14 października 1870 r. **D.U.Kr.** Rok. 1870. Cz. XXII. № 79, § 1, пп. 1, 2.

7. Ordynacja wyborcza dla gminy królewskiego stołecznego miasta Lwowa, stanowiąca część B. ustawy z dnia 14 października 1870 r. **D.U.Kr.** Rok. 1870. Cz. XXII. № 79, § 1, п. 3.

8. Ordynacja wyborcza dla gminy królewskiego stołecznego miasta Lwowa, stanowiąca część B. ustawy z dnia 14 października 1870 r. **D.U.Kr.** Rok. 1870. Cz. XXII. № 79, § 1, п. 4.

9. Ordynacja wyborcza dla gminy królewskiego stołecznego miasta Lwowa, stanowiąca część B. ustawy z dnia 14 października 1870 r. **D.U.Kr.** Rok. 1870. Cz. XXII. № 79. § 2; § 4; § 27.

10. Porządek czynności dla Rady królewskiego stołecznego miasta Lwowa. Lwów, 1886. S. 25–26. S. 35–36.

11. Sprawozdanie prezydenta miasta Lwowa A. Jasinskiego z czynności Reprezentacji i. Urzędów miejskich w ostatnim perjodzie wyborczym 1874 do 1876. Lwów: nakł. gminy miasta Lwowa, Drukarnia narodowa W. Manieckiego, 1877. 43 s; Miasto Lwów w okresie samorządu. Lwów: Z drukarni W. A. Szykowskiego; nakł. Gminy Król. Stoł. Miasta Lwowa, 1896. 724 s. S. 528–539.

12. Sroka T. Ł. Rada Miejska we Lwowie w okresie autonomii Galicyjskiej 1870–1914: studium o elicie władzy. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, 2012. 560 s. S. 88, 91, 100–105.

13. Городские правила Австрии: Österreichische Städteordnungen: die Gemeindeordnungen und Gemeindevahlordnungen der mit eigenen Statuten versehenen Städte der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder. Mit den Nachtragsgesetzen, sowie den einschlägigen Judicaten des Reichsgerichtes und Verwaltungsgerichtshofes/Zusammengestellt von K. Brockhausen und R. Weiskirchner. Vienna: Manz, 1895. 970 s.

14. Sroka Ł. Rada miejska we Lwowie w okresie autonomii galicyjskiej 1870–1914. Studium o elicie władzy. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, 2012. C. 65–70.

15. Протест Русинів міста Львова проти недопущення їх заступників в раду мійську. Львів, 1911.

16. Zakusy rutenizacyi Lwowa. Słowo Polskie. № 140. 23 marca. 1908.

17. Ustawa z dnia 13 Marca 1889, zaprowadzająca ustawę gminną dla miast: Biała, Bochnia, Brody, Brzeżany, Buczacz, Drohobycz, Gorlice, Gródek pod Lwówem, Jarosław, Kołomyja, Krosno, Nowy Sącz, Podgórze, Przemyśl, Rzeszów, Sambor, Sanok, Śniatyn, Sokal, Stanisławów, Stryj, Tarnopol, Tarnów, Trembowla, Wadowice, Wieliczka, Złoczów, Żółkiew. *Dziennik Ustaw i Rozporządzeń Krajowych dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem D.U.Kr.* Rock 1889. Cz. VII. № 24, § 10, 12; § 14; § 23, 59; § 31; § 48, 51, 57, 64. Lwów: Z drukarni Wł. Łozińskiego, 1889.

18. Ustawa z dnia 3 lipca 1896 r, zaprowadzająca ustawę gminną dla miast nieobjętych ustawą z 13 marca 1889 roku. *Dziennik Ustaw i Rozporządzeń Krajowych dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem D.U.Kr.* Rock 1896. Cz. VIII. №. 51. Lwów: Z drukarni Wł. Łozińskiego, 1896.

19. Мазурок О. Міста Східної Галичини, Північної Буковини і Закарпаття у другій половині XIX–на початку XX століть (1848–1918 pp.).

Етносоціальний та економічний аспекти. Т. 1: Етносоціальний розвиток міст. Ужгород, 2012 С. 93–94; С. 126.

20. Ustawa z dnia 30. Stycznia 1890 r. *D.U.Kr.* Lwow. Rok 1890. Cz. XI. № 21.

21. Ordynacja wyborcza dla Gmin i powiatowa obowiązujące dla Galicji wraz z Wielkim Księstwem Krakowskim z dnia 12. Sierpnia 1866 r. *D.U.Kr.* Rok. 1866. Cz. XI. № 19. P. 2, § 1.

22. Kaiserliches Patent vom 24 April 1859, wirtfam für den ganzen Umfang des Reiches, mit Ausnahme des lombardifch venetianifchen Königreiches, Dalmatiens und des Militär-Bränzlandes womit ein neues Semeindegefeb er Laffen wird. *Reichs-Gesetz-Blatt für das Kaiserthum Deterreich RGBI*. Jahrgang 1859. № 58. Wien: Aus der faizerlich-föniglichen Boz und Staatsbrucferei, 1859. 826 s. S. 203–222.

23. Hoff J. Mieszkańcy małych miast Galicji Wschodniej w okresie autonomicznym. Rzeszów, 2005. S. 37–41.

References:

1. Miasto Lwów w okresie samorządu 1870–1895. (1896) Lwów: Nakł. Gminy m. Lwowa. [in Polish].

2. Lvivska naukova biblioteka im. V. Stefanyka NAN Ukrainy, viddil rukopysiv. F. 3. Spr. 37/2. Ark. 252, Ark. 303. [in Ukrainian].

3. Kaiserliches Patent vom 05 März 1862. (1862) *Allgemeines Reichs-Gesetz- und Regierungsblatt für das Kaiserthum Österreich RGBI - General Imperial Law and Government Gazette for the Austrian Empire RGBI/* Jahrgang. Wien: Aus der faizerlich-föniglichen Boz und Staatsbrucferei, 18, 203–222. [in German].

4. Statut wolne miasta Krakówa. Nadany ustawą z dnia 1 kwietnia 1866. (1866) *D.U.Kr. Part. III*, 7. [in Polish].

5. Statut krolewskiego stołecznego miasta Lwowa. Nadany ustawą z dnia 14 października 1870. (1870) *D.U.Kr. Part. XXII*, 79; § 26, 27; § 44, 45; § 47–49; § 52, 53; § 62; § 71; § 72; § 73; § 102; § 106, 111, 112. [in Polish].

6. Ordynacja wyborcza dla gminy królewskiego stołecznego miasta Lwowa, stanowiąca część B. ustawy z dnia 14 października 1870 r. (1870) *D.U.Kr. Part. XXII, 79, § 1, 1, 2.* [in Polish].

7. Ordynacja wyborcza dla gminy królewskiego stołecznego miasta Lwowa, stanowiąca część B. ustawy z dnia 14 października 1870 r. *D.U.Kr. Part. XXII, 79, § 1, 3.* [in Polish].

8. Ordynacja wyborcza dla gminy królewskiego stołecznego miasta Lwowa, stanowiąca część B. ustawy z dnia 14 października 1870 r. *D.U.Kr. Part. XXII, 79, § 1, 4.* [in Polish].

9. Ordynacja wyborcza dla gminy królewskiego stołecznego miasta Lwowa, stanowiąca część B. ustawy z dnia 14 października 1870 r. *D.U.Kr. Part. XXII, 79, § 2; § 4; § 27.* [in Polish].

10. Porządek czynności dla Rady królewskiego stołecznego miasta Lwowa. (1886) Lwów, 25–26; 35–36. [in Polish].

11. Sprawozdanie prezydenta miasta Lwowa A. Jasńskiego z czynności Reprezentacji i. Urzędów miejskich w ostatnim perjodzie wyborczym 1874 do 1876. (1877) Lwów: nakł. gminy miasta Lwowa, Drukarnia narodowa W. Manieckiego; Miasto Lwów w okresie samorządu. (1896) Lwów: Z drukarni W. A. Szykowskiego; nakł. Gminy Król. Stoł. Miasta Lwowa, 528–539. [in Polish].

12. Sroka, T. Ł. (2012) Rada Miejska we Lwowie w okresie autonomii Galicyjskiej 1870–1914: studium o elicie władzy. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, 88, 91; 100–105. [in Polish].

13. Horodskye pravyla Avstryi: Österreichische Städteordnungen: die Gemeindeordnungen und Gemeindewahlordnungen der mit eigenen Statuten versehenen Städte der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder. (1895) Mit den Nachtragsgesetzen, sowie den einschlägigen Judicaten des Reichsgerichtes und Verwaltungsgerichtshofes. Zusammengestellt von K. Brockhausen, & R. Weiskirchner (Eds.). Vienna: Manz. [in Austrian].

14. Sroka, Ł. (2012) Rada miejska we Lwowie w okresie autonomii galicyjskiej 1870–1914. Studium o elicie władzy. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, 65–70. [in Polish].

15. Protest Rusyniv mista Lvova proty nedopushchennia yikh zastupnykiv v radu miisku. Lviv, 1911. [in Ukrainian].

16. Zakusy rutenizacyi Lwowa. (1908) *Słowo Polskie (23 marca, 1908)*8 - *The word is Polish (23 marche, 1908)*, 140. [in Polish].

17. Ustawa z dnia 13 Marca 1889, zaprowadzająca ustawę gminną dla miast: Biała, Bochnia, Brody, Brzeżany, Buczacz, Drohobycz, Gorlice, Gródek pod Lwówem, Jarosław, Kołomyja, Krosno, Nowy Sącz, Podgórze, Przemyśl, Rzeszów, Sambor, Sanok, Śniatyn, Sokal, Stanisławów, Stryj, Tarnopol, Tarnów, Trembowla, Wadowice, Wieliczka, Złoczów, Żółkiew. Dziennik Ustaw i Rozporządzeń Krajowych dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem *D.U.Kr.* Lwów: Z drukarni Wł. Łozińskiego. *Part. VII, 24, § 10, 12; § 14; § 23, 59; § 31; § 48, 51, 57, 64.* [in Polish].

18. Ustawa z dnia 3 lipca 1896 r, zaprowadzająca ustawę gminną dla miast nieobjętych ustawą z 13 marca 1889 roku. (1896) Dziennik Ustaw i Rozporządzeń Krajowych dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem *D.U.Kr.* Lwów: Z drukarni Wł. Łozińskiego, *Part. VIII, 51.* [in Polish].

19. Mazurok, O. (2012) Mista Skhidnoi Halychyny, Pivnichnoi Bukovyny i Zakarpattia u druhii polovyni KhIKh–na pochatku KhKh stolit (1848–1918 rr.). *Etnosotsialnyi ta ekonomichnyi aspekty - Ethnosocial and economic aspects.* Etnosotsialnyi rozvytok mist. Uzhhorod, *vol. 1, 93–94; 126.* [in Ukrainian].

20. Ustawa z dnia 30. Stycznia 1890 r. (1890) *D.U.Kr.* Lwow. *Part. XI, 21.* [in Polish].

21. Ordynacja wyborcza dla Gmin i powiatowa obowiązujące dla Galicji wraz z Wielkiem Ksiestwem Krakowskiem z dnia 12. Sierpnia 1866 r. (1866) *D.U.Kr. Part. XI, 19, 2, § 1.* [in Polish].

22. Kaiserliches Patent vom 24 April 1859, wirksam für den ganzen Umfang des Reiches, mit Ausnahme des lombardisch-venetianischen Königreiches, Dalmatiens und des Militär-Branzlandes womit ein neues Gemeindegesetz erlassen wird. *Reichs-Gesetz-Blatt für das Kaiserthum Oesterreich RGBl - General Imperial Law and Government Gazette for the Austrian Empire RGBl*. Jahrgang (1859). Wien: Aus der kaiserlich-königlichen Hof- und Staatsdruckerei, 58, 203–222. [in German].

23. Hoff, J. (2005) Mieszkańcy małych miast Galicji Wschodniej w okresie autonomicznym. Rzeszów, 37–41.

Бутырин Э. А.,

кандидат юридических наук,

доцент кафедры теории философии права

Одесского государственного университета внутренних дел

(г. Одесса, Украина)

РЕФОРМА СИСТЕМЫ ОРГАНОВ ГОРОДСКОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ НА ТЕРРИТОРИИ ГАЛИЧИНЫ ВО ВТОРОЙ ПОЛОВИНЕ XIX ВЕКА

В статье осуществлен историко-правовой анализ реформы городского самоуправления на территории Галичины во второй половине XIX века. Сделаны выводы, что в богатых общинах таких крупных городов, как: Дрогобыч, Коломыя, Краков, Львов, Станислав, Стрый, Тернополь – возможностей для реализации собственного потенциала было больше, впрочем, маленькие и средние города также получили право оставлять в своем распоряжении часть прибыли и налогов. Это давало ощутимый экономический эффект при заботливом использовании данных средств. Даже несмотря на то что система гминного самоуправления имела свои недостатки,

общины становились богаче, их возможности возрастали, а общественная деятельность в органах местного самоуправления оказывалась полезной школой общественной жизни.

Ключевые слова: городское самоуправление, гмина, городская община, городской совет, городской голова, городская управа, бургомистр.

Butyrin E.,

Candidate of Law,

Associate Professor of the theory of philosophy of Law

Odesa State University of Internal Affairs

(Odesa, Ukraine)

REFORM OF THE SYSTEM OF URBAN SELF-GOVERNMENT BODIES IN THE TERRITORY OF GALICIA IN THE SECOND HALF OF THE XIX CENTURY

The article provides a historical and legal analysis of the reform of urban self-government in Galicia in the second half of the nineteenth century. It is highlighted that the Lviv City Council elected a president from among its members, his deputy - vice president and up to 20 city delegates. Leaders, like the council, were elected for three years, and delegates served one year. It was impossible to elect a person of spiritual rank of any religion as president. After the election of the president, his candidacy was subject to approval by the emperor, and in case of a positive decision of the emperor, the newly elected mayor, in the presence of all councilors, took a solemn oath of allegiance to the emperor, observance of laws and conscientious performance of his duties.

The president and his deputy performed their duties on a permanent basis, and thus, unlike the councilors, received a salary and compensation, the amount of which was determined by the city council. And for those community leaders who

have been in office for more than 15 years, the statute provided for pension maintenance. Another requirement for the president and his deputies is permanent residence in Lviv.

Management and enforcement of all affairs of the city community was carried out through the president, who heads the magistrate and city gmina institutions, manages them and exercises appropriate control. It is the mayor who represents the city community in all its external relations. If the president is unable to perform his duties, the vice president assumes them. The latter also shares with the president the matter of managing the magistrate and the city's municipal institutions, in accordance with the division of responsibilities established by the mayor, which will be reported to the council.

The mayor was in charge of all employees and employees of the gmina, in respect of whom he had the right of disciplinary authority. Using this power, the president could temporarily remove the culprit from office, keep part of his salary. However, the application of disciplinary measures must be notified to the council, which finally resolved the conflict.

The mayor, as well as his deputy, is responsible for his actions and the actions of his subordinates in the affairs of the city community before the city council, and in matters entrusted to him by the state government, respectively, before him in the person of the Governor.

It is concluded that wealthy communities of such large cities as Drohobych, Kolomyia, Krakow, Lviv, Stanislav, Stryy, Ternopil had more opportunities to realize their potential, but also small towns and cities, having the right to keep some of the profits taxes and their careful use for their own needs, have had a tangible effect. Even though the system of communal self-government had its shortcomings, communities became wealthier, their opportunities grew, and civic activity in local self-government became a useful school of public life.

Keywords: city self-government, gmina, city community, city council, mayor, city council, burgomaster.